

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

8.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

A FALLERE] leuare, lenire, βυκολειν. vt Virg. Æneid. 4. si fallere possit amorem.

NAM COMES ATRA PR. SEQ. F.] sic Od. 16. lib. 2. quid terras alio caleteis Sole mutamus? patria quis exsul Se quoque fugit? & epist. ad Villic. lib. 1. Stultus vterque locum immeritum causatur iniquè: In culpa est animus, qui se non effugit vmqum.

VNDE MIHI LAPIDEM?] loquitur Horatius, serui oratione nimis libera offensus. significat autem, sua vitia neminem libenter audire. Vnde de mihi lapidem, subint. sumam?

AVT VERSVS FACIT] significat, versuum faciendorum studium, insaniam esse proximum, atque ad insaniam propemodum hominem adigere, vt supra fat. 3. huius libri, Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino, Quasi quis sanus fecit, sanus facis & tu.

ACCEDES OPERA AGRI] mittam te in agrum Sabinum, vt non accedas ad seruos octo operarios, qui in opere rustico faciendo versantur. sic Plaut. Mostell. Cis hercle paucas tempestat, Tranio Augebis ruri numero genus ferratile.

B

SATYRA 8.

VT Nasidieni iuuat te cena beati?

Nam mihi querenti conuiuam, dictus here illic

De medio potare die. vt mihi numquam

In vita fuerit melius. da, si graue non est,

Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.

In primis Lucanus aper, leni fuit Austro

C Captus, vt aiebat cenæ pater. acria circum

Rapula, lactuca, radices, qualia lassum Peruellunt stomachum, sifer, alec, facula Coa.

His ubi sublatis, puer altè cinctus, acernam

Gausape purpureo mensam perterisit: & alter

Sublègit, quodcumque iacèret inutile, quòdque

Possset cenanteis offendere: vt Attica virgo,

Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes

Cæcuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.

Hic herus, Albanum Macenas, siue Falernum

Te magis appositis delectat: habemus vtrumque.

Diuitias miseris. sed queis cenantibus vnà

Fundani, pulchrè fuerit tibi, nosse laboro.

Summus ego, & prope me Viscus Turi- nus, & infrà,

Si memini, Varius. cum Seruilio Balatrone

Vibidius: quos Macenas adduxerat vmbra:

Nomentanus erat super ipsum, Porcius infrà,

Ridiculus totas simul obsorbere placetas.

Nomentanus ad hoc, qui, si quid fortè lateret,

Indice monstraret digito. nam cetera turba,

Nos, inquam, cenamus auceis, conchyliis, pisceis,

Longè dissimilem noto celantia succum: Vt vel continuo patuit, cum passeris, atq; E

Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.

Post hoc me docuit melimela rubere minore

Ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso

Audieris melius. tū Vibidius Balatroni. Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur inulti.

Et calices poscit maiores: vertere pallor Tum parochi faciem nil sic metuentis, vt acreis

Potores: vel, quòd maledicunt liberius: vel,

Ferui-

- A Feruida quòd subtile exsurdant vina pa-
 latum.
 Inuertunt Aliphanis vinaria tota
 Vibidius, Balatroque, secutis omnibus
 imis.
 Conuiuia lecti nihilum nocuere lagenis.
 Affertur squillas inter murana natan-
 teis
 In patina, porrecta. sub hoc herus, hæc
 grauida, inquit,
 Capta est, deterior post partum carne,
 futura.
 His mistum ius est oleo, quod prima Ve-
 nafri
 Presbit calla, garo de succis piscis Iberi,
 Vno quinquenni, verum citra mare na-
 to,
 B Dum coquitur: cocto Chium sic conue-
 nit, ut non
 Hoc magis vllum aliud: pipere albo, non
 sine aceto,
 Quod Methymnaam vitio mutauerat
 tuam.
 Erucas virideis, inulas ego primus ama-
 ras
 Monstravi incoquere: illutos Curtillus
 echinos,
 Ut melius muria, quam testa marina re-
 mittit.
 C Interea suspensa graueis aulea ruinas
 In patinam fecere, trahentia pulueris a-
 tri,
 Quantum non Aquilo Campanis exci-
 tat agris.
 Nos maius veriti, postquam nihil esse pe-
 ricli
 Sensimus, erigimur. Rufus posito capite,
 ut si
 Filius immaturus obisset, flere. quis esset
 Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
 Tolleret? heu Fortuna, quis est crudelior
 in nos
 Te deus? ut semper gaudes illudere rebus
 Humanis. Varius mappa compescere ri-
 sum
 Vix poterat. Balatro suspendens omnia
 naso,
 Hæc est condicio viuendi, aiebat: eoque
 Responsura tuo numquam est par fama
 labori.
 Tene, ut ego accipiar lautè, torquerier
 omni
 Sollicitudine districtum? ne panis adu-
 stus,
 Ne malè conditum ius apponatur? ut om-
 nes
 Precincti rectè pueri, comique mini-
 strent?
 Adde hos præterea casus: aulea ruant si,
 E Ut modò: si patinam pede lapsus frangat
 agaso.
 Sed conuiuatoris, uti ducis, ingenium res
 Aduersæ nudare solent, celare secunda.
 Nasidienus ad hæc: tibi dii, quacumque
 preceris,
 Commoda dent: ita vir bonus es, conui-
 uaque comis.
 Et soleas poscit. tum in lecto quoque vi-
 deres
 Stridère secreta diuisos aure susurros.
 Nullos his malle ludos spectasse: sed illa
 Redde age, quæ deinceps risisti. Vibidi-
 us dum
 F Querit de pueris, num sit quoque fracta
 lagena,
 Quod sibi poscenti non dentur pocula:
 dumque
 Ridetur fictis rerum Balatrone secundo:
 Nasidienne redis mutatae frontis, ut arte
 Emendaturus fortunam. deinde secuti
 Mazonomo pueri magno discerpta fe-
 rentes
 Membra gruis sparsi sale multo, non sine
 farre:
 Pinguibus & ficis pastum iecur anseris
 albi,

A Et leporum auulsos, vt multo suauius, ar-
mos,

Quam si cum lumbis quis edit. tum pecto-
re adusto

Vidimus & merulas poni, & sine clune
palumbes

Suauis res, si non causas narraret ea-
rum, &

Naturas dominus: quem nos sic fugimus
ulti,

Vt nihil omnino gustaremus: velut illis
Canidia afflasset peior serpētibus Afris.

VT NASIDIENI IVVIT] Sihæ scriptura, vera est, in nomine *Nasidieni* tertia, & quarta syllaba contrahuntur in vnam, videlicet i, & e, quod saepe aliàs fieri solere supra ostendimus. præterea secunda eiusdem nominis syllaba hinc producit, cum infra corripitur ibi, *Nasidienus ad hac: & ibi, Nasidienē redis.* verum ego incidi in duos libros manuscriptos Romæ, in quibus sic legitur. *Nasidieni qui inuit te cena beati? Quin etiā hic in Gallia in tribus item manuſc. eandem scripturam reperi.* Vnde suspicari possit aliquis, eam non esse reiiciendam. sed quia & Priscianus lib. 17. priorem, ac receptam scripturam agnoscit, & ceteri omnes libri veteres comprobant, hanc de possessione deiiciendam esse non putauit. Notat autem Acro, *Nasidienū* equitem Ro. cetera elegantem, in commemorandis & prædicandis suis lautitijs fuisse putidum. Videtur tamen hic *Nasidienus*, non satis liberalis, neque elegans fuisse, vt suis locis indicabimus. Describitur hic fortasse *Saluidienus* ille *Rufus*, quem commemorat *Suetonius* in *Augusto*, his verbis. *Neque. n. temere ex omni numero in amicitia eius afflicti reperietur, præter Saluidienū Rufū: quē ad cōsulatū vsq., & Cornelium Gallum, quem ad præfecturam Egypti ex insimā utrumque fortuna pronexerat. Quorum alterū, &c. alteri (Nasidieno) ob ingrātum & maleuolum animum domo & prouincijs suis interdixit.*

C BEATI] ὀλίβις, μάκαρος, vt apud *Homer.* ix. A. Οἱ μὲν ἐλευνῶσιν ἀνδρῶς μάκαρος κείτ' ἀρουραν, Πυρῶν, ἢ κριθῶν, &c. diuitis, copiosi. vt *Od.* 7. lib. 3. *Thyna merce beatum.* & epist. ad *Loll.* 2. lib. 1. *beatius enim iam Cum pulchris tunicis, &c.* & epist. 2. eiusd. lib. quæ est 1. ad *Loll.* *Queritur argentum, puerisque beata creandis Vxor.*

DICTVS HERE ILLIC] dictus es mihi heri illic apud *Nasidienum* à meridie potare. *here* pro *heri*, notat *Prisc.* lib. 15. & hunc locum profert. quamquam in aliquot libris veteribus scriptum est *heri*.

SIC VT MIHI NUMQ] sic me iuuit, vt numquam incundius vixerim: vt numquam libentius cenarim: vt numquam liberalius acceptus fuerim. sic locutus est supra fat. 2. huius lib. *bene erat non piscibus vrbe petitis, &c.*

D A] dic. vt *Virg.* in *Tityro.* Sed tamen, iste *Deus* qui sit, da *Tityre* nobis.

QVÆ PRIMA IRAT. VENTR. PLAC.] supra fat. 2. cum sale panis *Latrantem stomachum bene leniet.* *Vlysses* apud *Alcinoum* ait ventre nihil esse impudentius, qui etiam in lectu, ac mærore, sui meminisse iubeat. sic *Hom.* ὁδ. n. Αλλ' ἐμὲ μὲν δαρπῆσαι ἐείπατε κινδόμενοι περ' Οὐ γὰρ π' εὐχαρῆ ὄππ' ἔσ' ἐπὶ κώπρον ἄλλο Επλετο, ἢ τ' ἐκέλευσεν ἐο μνήσασθαι ἀνάγκη, Καὶ μάλα περίμενον. id est, sed me cenare finito te, quamuis mærentem. Non enim quicquam aliud ventre improbius est: qui iubet, sui meminisse necessariò etiam eum, qui malis conficitur, ac vexatur.

AVSTRO] Austro leniter flante carnes efficiuntur teneriores. *Νότος ἔδρ σήπει* ait *Aristoteles* quodam loco, id est, *Auster* enim putrefacit.

CENÆ PATER.] cenæ pater, conuiuator, parochus in hac satyra idem valent.

QUALIA LASS. PERVELL. ST.] cuiusmodi res stomachum languentem, ac nauseantem laceſunt, ac prouocant. adhibebantur enim illa ἀναστομάσιος χάριν, vt supra ostendimus ex *Athenæo*, comment. fat. 4.

SISER] genus est pastinacæ, quæ mulso in cibis temperata, etiā in gratiā vertitur, inquit *Plin.* lib. 19. *Sosipater* autem lib. 1. instit. grammat. *Siser* inquit ἀγροῖον σέλινον, id est, agreste apium.

ALEC] genus liquaminis esse diximus supra fat. 4. FÆCVLA COA] ex vino *Coo*: genus condimenti.

ALTÈ CINCTVS] ἄλζωρος, expeditus ad ministrandum. sup. fat. 6. *veluti succinctus cursitat hospes.* vel, vt ego malo, cultu minime molli, habitu ipso pudicitiam præ se ferens, strenuus, virilis.

ACERNA] ex acere arbore factam. *acernas* mensas etiam fuisse in pretio, quamuis citreis in feriores, declarat distichum illud *Martialis* lib. 14. *Non sum crispæ quidem, nec siluæ filia Mauræ: sed norunt lautas & me a ligna dapes.*

GAUSAPE PURPUREO] *Prisc.* lib. 7. eo capite, vbi docet in sextis casibus nominum neutrorum tertiæ declinationis in e, reperiri e. & i. hunc versum profert. sic & *Lucill.* *Purpureo terſit tunc latas gausape mensas.* *Varro.* *Claudatur Oceano, Lybico mare, flumine Nilo.* *Lucret.* lib. 1. *Emare primum homines, è terra posset oriri Squammigerum genus, & volucres: ex quo Plauti iocus in *Milglor.* *Maris causa hercle, ego hoc vtor oculo minus, Nam si a mare abstinuisssem, tanquam hoc vterer. nã hunc Plauti versum sic emendauit Muret.* lib. 3. *Var. lect.* Sed quòd ad huius loci sententiã attinet, *gausapa*, seu *gausapia* videntur adhiberi solita ad mensas tegendas potius, quàm ad tergendas: *Martial.* lib. 14. *Nobilius villosa tegant tibi gausapa citrum.**

VT ATTICA VIRGO CVM SACR. CER.] *Hydaspen* puerum formosum cum virgine *Attica* *Canephora*, seu potius *canephoro*, comparat. sacra autem *Cereris* in canistro quodam, aut cista ferebant virgines capitibus imposita, manibus sublatis, à sacerdote accepta diebus festis *Cereris*, *Mineræ*, & quibusdam alijs. *Eas* virgines *Eri-*

R r Æthonio

A **ETHONIO** regnate fuisse institutas, refert Suidas, à Philochoo traditum esse. Habebat autem suas & Pallas Canephoros. de quibus sic Pausanias in Attic. *α δέ μοι θαυμάσιον μάλιστα παρέχεν, ἔστι μὲν ἕκ ἐς ἀπαιτας γάρματα, ἡ δὲ οἶα συμβαίνει. Παρθένοι δὲ οὗ τῶ καὶ τῶ Πολιάδος αἰκῶσιν ἢ πόρρω. καλεῖσι δ' Ἀθλωαῖοι σφᾶς κατηφόρες. Αὐτὰν χροῖον μὲν πᾶσι διαγίγναι ἕλκας ἀπὸ τῆ θεῶ. ἀπὸ ἀνομιῆς δὲ ἢ εὐρῆς δρῶσιν ἐν νυκτὶ ποιάδε, ἀναθείου σφίσι δὲ πᾶς κεφαλᾶς, ἢ ἢ ἢ Ἀθλωᾶς ἱέρεια δίδωσι φέρειν, ἢ τε ἢ δίδωσα, ἢ ποῖον ἢ δίδωσιν, εἰδῆα, ἢ τε πᾶς φέρουσι δὲ πᾶσι μῆνας. id est, qua autem me maxima admiratione affecerunt, cum minimè sint omnibus nota, scribam cuiusmodi sint. Duae virgines à templo Palladis non longè habitant: eas autem Canephoras, seu Canephoros appellant Athenienses. Ha aliquantum temporis apud Deam commorantur. ubi verò dies festus aduenit, faciunt noctu sacra, suis capitibus imponentes, qua Minerva sacerdos dat eis ferenda, cum neque ea, qua dat, quid det, sciat: neque ea, qua ferunt, quid ferendum accipiant, sciant. De iisdem sic M. Tull. Verr. de signis, Erant praeterea duo signa non maxima: verum eximia venustate, virginali habitu, atq; vestitu, qua manibus sublatis sacra quaedam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. Canephorae ipsae vocabantur. Ouid. lib. 2. Metamor. Illo fortè die casta de more puella Vertice supposito festas in Palladis arceis Pura coronatis portabant sacra canistris. habebat & Diana suas. Theoc. eid. β. Ηὐρ' ἄ τῶ' Ὀβύλοιο Καναφόρος ἄμμιν Ἀνάξω Ἀλως ἐπ' Ἀρτέμιδος. id est, Venit nobis Eubuli filia Canephoros Anaxo ad nemus, seu fanum Dianæ. habebat & Iuno Canephoros. sat. 3. lib. 1. persæpe velut si Iunonis sacra ferret. ascribit autem ad illud Theocr. interpres, virgines nupturas placandæ Dianæ causa, ne eam offenderent, atque in sese irritarent, quòd virginitatem suam essent amissuræ, κατηφορεῖν, id est, sacra quaedam in Canistris cõdita, & occultissima ferre solitas esse.*

B **CÆCVBA VINA**] vinum Cæcubum laudabant Romani illi veteres. sup. Od. 20. lib. 1. Cæcubum, & pralo domitam Caleno Tu bibes vnam.

ALCON] alter puer vinum Chium ferens prodit in medium.

C **CHIUM**] in nomine Chium, i, producitur, cū Chius primitiuū sit breue: docet Priscian. lib. 2.

MARIS EXPERS] aquæ marinæ expers. ἢ πεδλασσωμένον. Athen. lib. 1. scribit, veteres consueuisse aquam marinam in vina infundere, fortasse vt essent salubriora. Nam huiusmodi vina nullas cruditates gignunt, ventrem soluunt, stomachum aliquantum mordent, atque incitant, flatus non ingenerant, ad cibum concoquendum adiuuant. verba Athen. sunt hæc, οἱ δὲ ἑπιμελέστεροι πεδλασσωμένοι οἶνοι ἀκραιπταλοὶ τε εἰσι, καὶ καλῶς λυσοῖν, ἑπιδάκνουσι τε τὸν σῶμαχον, ἐμφυσήσεις τε ἔκ ἐνεργάζονται, καὶ σὺν κατηφάζονται τῶ τροφῶ. Itaque fugam illam Bacchi ad mare, nonnulli sic interpretantur, vt per eam significari putent hanc conficiendi vini rationem, & aquæ marinæ infusionem. nam vinum a qua marina infusa suauius efficit: vnde Plauti ioc^o Rudente, *Quasi vinitis Græcis Neptunus nobis suffudit mare.* Plutarch. αἰτίαις φυσικ. δὲ τὴ τῶ οἶνο θάλασσαν ἀπὸ τῶ χέουσι. καὶ χροῖον πᾶσι λέγουσιν αἰτίαις κομωδολῶσιν

SED QVEIS CENANTIBVS VNA] id est, sed quibus alijs conuiuijs vnà cenantibus libenter, & iucundè cenaris, liberalitèrque acceptus sis, scire perueclim.

PVLCHRÈ FVERIT TIBI] benè fuerit tibi, iucundè vixeris. vide sup. annot. ad sat. 2. huius lib. *benè erat non piscibus vrbe petitis.*

SVMMS EGO] id est, in summo lecto, & tamen medius inter Viscum Turinum & Varium.

CVM SEVILIO B.] Balatro & Vibidius erant in imo lecto: & inter eos medius cubabat Nasidienus conuiuator.

QVOS MÆCENAS ADDVX. VMBR.] vmbrae appellantur, vt dicem^o ad epist. ad Torq. lib. 1. conuiuæ non vocati illi quidem à conuiuatore: verum tamè eum, qui vocatus est, secuti. sed quæri potest quos dicat Fundanius vmbrae fuisse Mæcenatis, Balatronemne & Vibidium: an Nomentanum, & Porcium: an hos omnes? si Balatronem & Vibidium, prouocabulum quos refertur ad ea, quæ antecedunt, si Nomentanum & Porcium,

απὸ τῶ πῶσι βασιλῆων τὸν Διόνυσον πῶσι τῶ θάλασσαν. quã - D
obrem vino mare infundunt? Oraculum quoddam aiunt piscatoribus editum esse, quod iuberet Dionysum in mare mergere. Inde institutum esse scribit Varro, vt refert Acro, vt delphini Libero appingerentur. Verumtamen ad vinum Chium aqua marina non adhibebatur, neque hodie adhibetur. & attende, in his verbis, *maris expers*, esse ambiguum, vt per vinum Chium maris expers, intelligamus significati vel verum Chium, in quod non solebat infundi aqua marina: & ita, maris expers: vel simulatum, & vernaculum, & in Italia natum, non ex Græcia navi aduectum: & ita maris expers, quod magis probo. Est enim magis Horatianum.

HERVS] dominus cenæ. Nasidienus.

ALBANVM] de vino Albano sic Athen. lib. 1. γίνεται καὶ πῶσι τῶ καμπανίας κύριον ἢ καλέμενος Ἀλβανός, πόπμος, κῦφος ἀπὸ τῶν πέντε. id est, nascitur autè, & in agro Cumano, qui est in Campania, vinum Albanum quod appellatur, ad potionis vsum accommodatum, & leue ab annis quinque.

DIVITIAS MISERAS] Alij putant orationem esse hominis suam copiam extenuantis hoc modo: habemus (inquit Nasidienus) vtrumque, videlicet Albanum, & Falernum, si tibi magis placeat, quàm, quæ tibi ministrantur: atque ita hæc verba *Diuitias miseras*, dicendum erit cohærere cum superioribus verbis *habemus vtrumque*: plane *diuitias miseras*: vel planè diuitiæ, misera, & sollicitæ sunt: vt sint Nasidieni verba. alij *Diuitias miseras* existimant esse verba Horatij: & ita, à superiore versu separanda, hoc modo: ô Diuitias miseras Nasidieni. ô hominem miserè diuitem. quam sententiam magis probat Muretus: & mihi quoque probabilior est, vt intelligamus, ab Horatio vrbane Nasidienum derideri, qui cùm habeat Falernum, & Albanum, vina laudatissima, & fortasse appositis meliora, non apponat tamen. Diuitiæ autem miserae sunt eius, qui eis non vititur. Sic *ArellI Sollicitas opes* dixit Sat. 6. eiusdem libri.

SED QVEIS CENANTIBVS VNA] id est, sed quibus alijs conuiuijs vnà cenantibus libenter, & iucundè cenaris, liberalitèrque acceptus sis, scire perueclim.

PVLCHRÈ FVERIT TIBI] benè fuerit tibi, iucundè vixeris. vide sup. annot. ad sat. 2. huius lib. *benè erat non piscibus vrbe petitis.*

SVMMS EGO] id est, in summo lecto, & tamen medius inter Viscum Turinum & Varium.

CVM SEVILIO B.] Balatro & Vibidius erant in imo lecto: & inter eos medius cubabat Nasidienus conuiuator.

QVOS MÆCENAS ADDVX. VMBR.] vmbrae appellantur, vt dicem^o ad epist. ad Torq. lib. 1. conuiuæ non vocati illi quidem à conuiuatore: verum tamè eum, qui vocatus est, secuti. sed quæri potest quos dicat Fundanius vmbrae fuisse Mæcenatis, Balatronemne & Vibidium: an Nomentanum, & Porcium: an hos omnes? si Balatronem & Vibidium, prouocabulum quos refertur ad ea, quæ antecedunt, si Nomentanum & Porcium,

A Porcium, hic erit ordo verborum, & Nomentanus erat supra ipsum Mæcenatem, Porcius infra, quos quidem Mæcenatē secum adduxerat non in uitatos à Nasidieno: & ita Aldus Manutius. Si hos omneis, mira erit verborum implicatio. Puto autem hîc treis lectos fuisse: in summo lecto Fundanium medium, Viscum Turinum superiorem, Varium inferiorem accubuisse: in imo Balatronem, Vibidium, Nasidienum conuiuatorem: in secundo, seu medio Mæcenatem medium, Nomentanum supra, Porcium infra discubuisse. media inter lectos erat mensa. Et credibile est, lectû, in quo Mæcenatē medius accubebat, secundum fuisse. Nam vt medius in lecto accubentium locus erat honoratior, sic & secundus lectus. quod & Seruius admonet ad illum Virg. locum, *mediamq; locauit*: vbi hæc profert ex Sallustio: *Igitur discubuerunt, Sertorius inferior in medio: super eum Fabius Hispaniensis senator ex proscriptis: in summo Antonius, & infra scriba Sertorij Versius, & alter scriba Mæcenatē supra: in imo medius inter Tarquinium & Oniū* [al. Denatium] *Perperna*. Erât scilicet (vt etiam dispositionem huius triclinij: & ordinem conuiuiarum accubentium declarem *ἐν παραδῶ*) hîc quoque tres lecti. In medio lecto duo accubebant dumtaxat, Sertorius, & T. Fabius Hispaniensis senator. Sertorius in medio lecto accubebat infra Fabium. & ita ille secundus erat Fabio. In summo lecto tres erant conuiuæ: medius cubabat Antonius: supra eum scriba Mæcenatē, infra Versius. in imo tres quoque conuiuæ: Perperna medius, supra Tarquinius, infra Denatius, seu Onius. Constat autem, Cassium Nomentanum fuisse luxuriosum, & perditum nepotem: de quo supra fat. 8. lib. 1. & alibi. Nomentanus igitur erat supra Mæcenatē, Porcius infra. Mæcenatē igitur medius: & præterea in medio lecto. atque ita in loco accubebat honoratissimo.

B SUPER IPSVM] sic habent libri veteres, non supra: quod malim tamen. & ita loquitur M. Tull. epist. ad Papirium Pætum lib. 9. *Et quidem supra me Atticus, infra Verrius familiares tui*. omnino ego suspicor ab Horatio scriptum esse supra, vel certe super, id est, supera, seu supra. docent tamen nobiles grammatici, veteres vsurpasse *super* & *supera*, pro *supra*. quemadmodum vsurpauit Sallustius in superiore illo exemplo à nobis modo relato.

C RIDICVLVS TOTA S] Porcius in eo ridiculus, quod totas vno haustu placentas absorbebat, quasi nimis liquidas. libri aliquot veteres, in his Vat. vnus, & Torn. habent *absorbere*. quam scripturam probo: vt *obligurire* apud Terent.

NOMENTANVS AD HOC] Nomentanus ad hoc fuerat à Nasidieno vocatus, vel à Mæcenate ductus, vt si quid esset obsonij lautioris, quod alijs obscurum, atq; incognitum esset, digito indicaret. vel, vt alij explicant, in eo erat ridiculus, vt si quid ineffet in cibis insipidum, aut illotum, aut vulgare, digito indicaret. erat enim hic Nomentanus, insignis obsoniorum artifex, iudex, & helluo.

NAM CETERA TVRBA] nam nos harum

deliciarum rudes, & imperiti, comedimus auéis, D conchyliis, &c.

LONGÈ DISSIMILEM NOTO] quæ omnia succum continebant nobis incognitum, longèque ei succo dissimilem, qui vulgo est notus.

PASSERIS] piscis plani: qui à rhombo, hoc tantum differt, quod rhombo situs corporis dexter resupinatus est: passeris læuus. Plin. lib. 9.

ATQVE INGVST.] aliquot libri manuscr. habent, *cum passeris assi, & Ingvst.*

PORREXERAT] sic reperi scriptum in trib. cod. Vat. & Iann. & Ruffard. & Cleric. nam vulgati habent, *porrexerit.*

MELIMELA] *μελίμηλα*, mæla mellei saporis.

DAMNOSÈ] plurimum. nam damno conuiuatoris supra modum bibunt conuiuæ.

MORIEMVR INVLTII] iocus: quasi ita dicat. par est nos Nasidieno, qui nos inuitauit, tam que inelegatè, & illiberaliter accepit, hanc gratiam referre. vt plurimum bibamus: quod nisi faciemus, Nasidienus nos impune cibis tam vilibus, & vulgaribus, & illotis pauert. vel diciocum in eo consistere, quod oratio eorum, qui in ancipiti, & aduerso prælio, quamplurimis hostibus interfectis, mori decreuerunt, ad certamen poculorum transfertur. Virgil. *Æneid. 2. numquam omnes hodie moriemur inulti*. ego illud malo.

ET CALICES POSCIT] sic efferunt Græci *αἰτὶ μέλιτος*. subaudi *κόλλικας*. vide annot. ad Od. 9. epod. *poscit* autem habet Cod. vnus Vatic. Rain. Card. Torn. quos secutus sum. alij, *poscunt*. Apud M. Tullium poscere pro inuitare vsurpatum est. libro quarto accus. *fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græco more biberetur: hospes hortatur. poscunt maioribus poculis.*

VERTERE PALIOR] tum cæpit Nasidienus pallere.

PAROCHI] conuiuatoris, qui cenam præbebat. aliàs parochum appellant *παροχὴν ἢ παραχέιν*, eum, qui salem, acetum, oleum, ligna, & similia præbet legatis, aut magistratibus, vt diximus supra. ad fat. 4. lib. 1. M. Tull. epist. ad Att. lib. 13. epist. 1. *Omnino eum Sextius noster, parochus publicus, occupauit, quod quidem facile patior. Veruntamen quod mihi magno beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per litteras, vt apud me denersetur.*

ACREIS] qui largiter, & supra modum bibunt. vt fat. 2. huius lib. *acriapocula.*

EXSVRDANT] hebetant, obtundunt. tralatio est ab aurium sensu ad gustatum. palato enim iudicantur sapores.

INVERTVNT ALIFANIS, &c.] .i. vini cados inuertentes, totos exhauriunt poculis Alifanis. alij per vinaria lagenas significari volūt, quod magis probo. M. Tull. orat. pro Plancio. *totus ille tractus celeberrimus Venafranus, Alifanus*. iam illud inuertunt vinaria, dictum, vt vertere cados, Od. 29. lib. 3. *Non ante verso lene merum cado*. Vertebantur enim cadi, & similia vasa vinaria, cum vinum ex ijs promebatur: & cum exhauriebantur, ita inuertebantur, vt os terram tangeret, vt docet Acro, siue quis alius nomine Acronis.

R i j I m i s]

A **IMIS]** qui accumbebant in imis lectis, seu in infimis lectorum partibus, vt epist. ad Loll. 2. li. 1. *imi Derisor lecti.* seu infimi loci, atque ordinis hominibus.

CONVIVÆ LECTI] conuiuia honorationes, qui summi & medij accumbebant, videlicet Mæcenas, Viscus Turinus, Varius, ego Fundani⁹.

SQVILLA S] supra fat. 4. *Tostis marcentē squil lis recreabis, &c. Potorem.*

NATANTEIS] iniure, quod iam iam describet.

PORRECTA] muræna procera, in patina ex posita: elixa scilicet, & patinaria. participium *por recta* declarat muræna magnitudinem, ac proceritatem. sic sup. fat. 2. huius lib. *Porrectum magno magnū spectare catino Velle, aut Harpyijs gula, &c.*

HÆC GRAVIDA (INQVIT)] si verum est, quod de muræna traditum est, eam cum serpente commisceri, cibus est non tam suavis, quàm periculofus. Oppianus quidem lib. 1. *ἀλιευτ.* hanc vulgatam de muræna opinionem non prætermisit. sic enim scribit, *Ἀμφὶ δὲ μουραίνης φάπης ἔρχεται ἢ αἰδῆλος, ὡς μὴ ὄφεις γαμέει π, καὶ ἐξ ἄλλος ἔρχεται αὐτῇ Πρόφρων ἰμείρουσα παρ' ἰμείροντι γάμοιο, &c.* id est, de muræna fama dimanat non obscura, serpentem cum ea commisceri, & eam ipsam ex mari prodire libenter & cupidè, & ad serpentem accedere coniunctionis cupiditate affectam.

SVB HOC] cum allata esset muræna, atq; apposita. *sub hoc*, id est, hoc ipso tempore: vel circiter hoc tempus.

DETERIOR CARNE] deteriore carne futura, si post partum capta esset.

HIS MISTVM IVS EST] ius ex his, quæ sequuntur, temperatum est: ex his constat, nempe ex oleo Venafrano, garo optimo, vino quinquenni Italico, & Chio, pipere albo, aceto Methymneo. Hæc muræna, elixa erat, & iccirco in ius immerfa, & in patina porrecta. sup. satyra 4. eod. lib. *Nec satis est cara pisceis auertere mensa Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis Languidus in cubitum sese conuiuia reponat.*

C **OLEO, QVOD PRIMA VEN. P.]** oleo otius Venafrani tractus præstantissimo: vel potius eo oleo, quod primum ex oliuis Venafranis manauit verius, quàm expressum est: quod nostro sermone parentem, seu matrem guttam appellamus. oleum Venafranum in primis laudabatur: vt sup. fat. 4. *in super addes, Pressa Venafrane quod bacca remisit oliuae.* Martialis lib. 13. *Hoc tibi Campani sudauit bacca Venafr. Vnguentum quoties sumis, & istud olet.*

PISCIS IBERI] id est, scombri. laudatissimum fuisse garum, quod ex scombris maceratis, ac liquefactis esset confectum, supra notauimus: quod item testatur Strabo libro tertio. cuius verba refert Athenæus lib. 3. *δειπνοσφ. σφάβων δ' ἐν πείπρω γεωγραφικῶν πρὸς ταῖς Ηρακλέους φησὶ νήσοις καὶ Καρχηδόνα τὴν κερκηνήν πόλιν εἶναι σέξτανίαν, ἐξ ἧς καὶ τὰ παρὶχρῆ ἐπινομῶς λέγεται καὶ ἄλλου σκωμβροειδέος ἀπὸ τῶν ἀλισκομένων σκώμβρων ἐξ ὧν τὸ ἀριστον σκευάζεται γάρου, id est, Strabo autem lib. 3. Geograph. ait, ad Herculis insulas circa Karthaginem nouam, urbem esse Sexitaniam:*

ex qua salsamenta quadam quasi gentili nomine appellari, & aliam scombrorum prædam, à scombris, qui eo loco capiuntur: ex quibus optimum garum confici.

CITRA MARE NATO] Italico. significat, vinum Italicum quinquenne adhibitum esse in hoc iure coquendo: sed eidem iam cocto vinum Chium esse infusum. Verùm si legamus *cocta*, hic erit sensus: in muræna coquenda vinum Italicum adhibitum esse, sed ei iam cocta, vinum Chium.

DVM COQVITVR] ius: vel muræna, si legamus *cocta*.

COCTO] iuri cocto vinum Chium est aptissimum. sed quidam libri calamo exarati habent *cocta*, videlicet muræna.

Ac. QVOD METHYM.] aceto, ex vino Lesbio corrupto.

ERUCAS VIRIDEIS INVLAS EGO PR.] Sic omnes quidem habent libri, præter vnum & alterum, in quibus est, *inulasque ego primus amaras, &c.* Sed ego olim hunc locum in omnibus libris deprauatum esse putabam: & duarum litterarum dumtaxat, in duabus vocibus, immutatione emendandum arbitrabar, & pro eo, quod vulgo legitur, *inulas ego Primus amaras*, ego *inulis ego primus amaris*, restituendum curaram, coniecturam meâ nonnullis viris doctis. approbantib⁹: vt horû verborum, atque adeò, huius toti⁹ loci hic ordo, hæc q; sententia esset. Ego primus omnium monstraui, hoc est, docui incoquere inulis amaris erucas virideis, vt melius, quod Græci dicunt, *ὡς ἀμυρόν π,* id est, tamquam melius quiddam ea muræna, quàm testa marina, nempe echinus, remittit. Curtillus autem monstrauit incoquere illotos, seu illutos echinos inulis. hæc igitur verba, *illutos Curtillus echinos*, includenda essent interpositionis nota. Iam hoc loquendi genus, *erucas inulis incoquere*, cum sit alijs Latinis vsitatum, tum Horatio. Virg. Georg. 4. *Huius odorato radices incog, Baccho.* Hor. Od. 3. epod. *Nū viperinus his crnor Incoctus herbis mesefellit?* Nunc autem mihi videtur antiqua scriptura, à qua non discrepat vulgata, retinenda, vt intelligamus, erucas virideis, & inulas amaras incoqui iuri illi, quod descriptum est: & *erucas virideis, inulas amaras* positum esse ἀσυνδέτως. Quod autem ad hoc attinet, vt melius, tale est illud, quod est in hac eadem fat. *Et leporū, auulso, vt multo suauius, armos*, id est, vt re multo suauiore: vel, vt multo suauius quiddam. Echinum piscem porro diximus esse ex genere testaceorum, ad illum locum, *Horret capillis, vt marinus asperis Echinis*, Od. 5. epod. Quod autem in nonnullis libris veteribus, vt in duobus Vatic. & in Iann. scriptum est, *Erucas virideis, inulasq; ego prim. am. &c.* hanc scripturam ideò non sequor: quia fit mihi verisimile copulationem *que* ab aliquo semidocto scripturæ receptæ fuisse additam. Verumtamen iudicet lector eruditus.

ILLVTO CVRTILLVS ECHINOS] illutos, id est, non liquatos, non maceratos, non delutos, ἀμυτός, non labefactos, non liquefactos, id est, echinos integros, non muriam ex eis factam.

A INTEREA SUSPENSÆ GRAVEIS AVLÆA] quæ cameris tricliniorum subtendebantur, & suspendebantur, seu potius suspendebantur, ut si quid pulveris supernè caderet, exciperent. *suspensæ* malim legi, à verbo *suspando*, quàm *suspensa*, à *suspendo*. Servius ad illum Virgil. locum Æneid. 1. *aulæis iam se regina superbis*, aulæa interpretatur vela picta: docetq; aulæa esse dicta quòd primum in aula Attali regis Asiæ, qui populum Ro. scripsit heredem, inuenta sunt. *ideo etiam in domibus tēdebantur* (inquit) *aulæa, ut imitatio tentorium fieret, sub quibus bellantes semper habitare maiores. Varro tamen dicit, vela solere suspendi, ad excipiendum pulverem, quia tum usus camera ignorabatur. Vnde Horatius: Interea suspensæ graveis aula ruinas, &c.*

IN PATINAM] in eam patinam, in qua inerat murænailla porrecta, elixa, & patinaria.

PULVERIS ATRI, QUANTVM] tantum, subintellige. ut sat. 3. huius lib. *Fruenti, quantum metit Africa.* Sed dicere possit aliquis, hoc tricliniū, in quo hi cōuiuē cenabāt, nō fuisse cameratū, si vera sunt, quæ modò retulimus ex Servio, & Varrone. camera enim nō facile pulverē colligebant. Iccirco in triclinijs cameratis non erat opus aulæis. At in hoc triclinio erant aulæa.

MAIUS VERITI] fortasse totius domus aut certè tabulati, aut recti, aut camera, si hoc triclinium erat cameratum, ruinam.

RUFVS] Nasidienus cōuiuator, cenæ pater.

POSITO CAPITE] demisso capite, & ita mæstus. *καταβαλὼν τὴν ὄψιν, ἢ τὴν κεφαλὴν.*

IMMATVRVS] ætate ad mortem immatura.

FLERE] flebat: vel flere cœpit.

SAPIENS] vel sapiens in ea disciplina, quæ ad obsoniorum apparatus, & ventris, gutturisque voluptatem pertinet: vel sapiens, cui palatum sapiebat: vel quòd sapientis esse velit, hilariter & iucundè viuere, ut Od. II. lib. 1. *sapias: vina liques, &c.*

TOLLERET] in spem meliorem erigeret, de missum excitaret, mæstum solaretur. sup. enim dixerat, *Rufus posito capite, ut si Fil. imm. obiff. flere.*

C **VT SEMPER, &c.]** quàm, &c. sic sup. sat. 6. *ut tu Semper eris derisor.*

SUSPEND. OMNIA NASO] omnia deridens. sup. sat. 6. lib. 1. *naso suspendis adunco Ignotos.*

HÆC EST CONDICIO VIV.] hac conditione (inquit) nati sumus, ut multis & varijs casibus exposita sit vita nostra. sermo dissimulationis, & vrbانيتatis plenus.

TVO] alloquitur Nasidienum conuiuatorem.

TÈNE, VT EGO] tène æquum est sollicitari, & laborare, ut lautè accipiar? ne panis, &c. sic Phorm. ille apud Ter. Phorm. *Tène a symbolum venire vnctum, atque lautum è balneis, Otiosum ab animo: cum ille & cura, & sumtu absimitur, Dū tibi sit, quod placeat? ille ringitur, ut tu rideas, Prior bibas, prior decumbas? cena dubia apponitur?* tale & illud loquendi genus est Od. 8. epod. *Rogare longo putidam te saculo, &c.*

ACCIPIAM LAVTE] sic Virg. Æn. 3. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.*

TORQUERIER] cruciari, angi. ut epist. ad D. Loll. lib. 2. *Ludentis speciem dabit, & torquebitur.*

NE PANIS ADVSTVS, &c.] hæc fortasse peccata fuerant à Nasidieno, quæ dissimulanter & vrbane reprehendit Balatro.

VT OMNES PRÆC.] fortasse pueri Nasidieni, qui in hoc conuiuio ministrabāt, erant minus rectè præcincti, erant incomti, ineptique ad ministrandum.

SI PATINAM PEDE L. E.] si quis puer, seu minister non minus ineptus, aut absurdus, quàm agaso aliquis, offenso pede patinā frangat. Nasidienum notat, qui taleis ministros haberet.

SED CONVIVATORIS, &c.] id est, quem admodum imperatoris ingenium in rebus aduersis perspicitur, & elucet, in secundis obscurum est: sic & conuiuatoris prudentiam declarat casus aliquis aduersus, qui in conuiuio interuenerit. Non pugnat hoc cum eo, quod scribit Cæsar lib. 7. de bello Gall. *res aduersus imperatorum auctoritatem minuire.*

QUÆC. PRÆCERIS] quæcumque optes: *ὅσα ἄλλοιο.* Dij faxint, ut omnia tibi ex sententia succedant. omnia optata tibi à Dijs contingant. sic Plautus Afin. *Dij tibi dent quacumque optes.*

COMIS] vrbanus, *ὠπεράπιλος*, facetus. sat. 4. lib. 1. *Hic tibi comis, & vrbanus, liberq; videtur.*

ET SOLEAS POSC.] ex hoc loco intelligere, & colligere licet, veteres illos Ro. soleis in triclinio vsos esse, non calceis. his enim utebantur foris, & in publico. Utebantur soleis & qui morbo impediti, vel alioqui minus firmi, minusque rectè valentes, publico abstinebant, & domi se continere propter morbum, & corporis infirmitatem cogebantur. sic meretrix illa apud Plautū in Trucul. puerperā simulans, soleas poscit. *Dato soleas atq; me intro aditū ducite.* Denique utebantur soleis in cubiculo & triclinio. Iccirco Verri obijcit M. Tullius lib. 5. accus. stetit eū soleatū in littore cū pallio purpureo, &c. Præterea hinc etiam intelligimus, conuiuas soleas ponere solitos esse antequàm accumberent.

IN LECTO QVOQVE] ex hoc loco perspicuum est, non omnes conuiuas in vno lecto accubuisse, sed plureis lectos fuisse. *videres* autem videtur positum pro *audires*. audiuntur enim susurri, non videntur.

STRIDERE] à verbo *strido*. sic Virg. Georg. 4. *Stridere apes utero, & ruptis efferruere costis.* licebat (inquit) videre, seu audire conuiuas in singulis lectis confusurranteis. Secreta autem aure diuisos susurros dicit, quia non communiter inter se confusurrabant, sed separatim terni in singulis lectis: neque collatis omnium capitibus, sed pro numero lectorum separatis.

NVLLOS HIS MALL. L. S.] Horatius loquitur. *his*, id est, quàm hos.

REDDE] renuntia, refer. tralatio est. nā reddere is propriè dicitur, cui datum est, vel qui eripuit, aut abstulit.

NUM SIT QVOQVE FRACTA LAG.] num, quemadmodum aulæa corruebant, ita etiam lagenæ fractæ sint.

A RIDETVR] dum ridetur à conuiuis: dum rident conuiua, & cachinnantur.

FICTIS RERV] ob res confictas: rebus cōfictis: quia Nasidienus commendabat suas epulas, suaque condimenta, quæ reuera non erant commendanda: quæque talia non erant, qualia mentiebatur. similia sunt illa, *abditarum, amara curarum, opaca domorum, &c.* quæ notauius ad Od. 12. lib. 4.

BALATRONE SECUNDO] id est, Balatrone approbante: ex sententia Balatronis: fauente, & applaudente, seu adiuuante Balatrone. sic supra *rumore secundo*. lege annot. ad epist. ad Fuscū Arist. lib. 1. M. Tull. ad Qu. Frat. lib. 2. *Vatiniū arbitratu nostro concidimus, Dijs, hominibusque applaudētib.* vel dic secundas quasi parteis agēte, vt quamuis esset magnus derisor, hic tamen ad alios in ridendo secundum locum obtineret, & secundarum partium esset.

NASIDIENE REDIS MVT. FR.] *ἄποσποφῆ* ad Nasidienum. sed hoc sentit: Nasidienus mutatæ frontis redit, id est, Nasidienus hilarior & latior redit.

B MAZONOMO.] genus lancis prægrande.

SPARSI] aspersi, conspersi, vt lat. 4. huius lib. *Coryciūque croco sparsum stetit.*

PINGVIB. ET FICIS PAST. IEC. ANS.] iecur saginatum, & auctum pinguibus ficis. Athen. lib. 9. scribit, tanto in pretio fuisse veteribus anseris iecur, vt essent apud eos *χρυσόκοκοι*, id est, anserum pastores, qui anseres ita alerent, vt eorum iecur mirificè aueretur: quod item tradit Plinius. Ego in Italia idem vidi factitari. sed quomodo, aut qua arte id fieret, non admodum quæsiui: nisi quòd audiebam, dulcia ad eam rem multum conferre. Itaque hodie in Gallia mulier quædam potens & sumtuosa gregem anserum domi melle pascit. Martialis lib. 13. *Aspice quàm tumeat magno iecur anseris maius. Miratus dices: hoc rogo, creuit vbi?* Iam pingueis ficus dixit, quia ficis sunt meliores.

C VT MVLTIS SVAV.] tamquam suauis quidam. sic fat. 4. huius lib. *Facundi leporis sapiens seclabitur armos.* Cod. Tornes. & duo alij habēt, *Et leporis vulfos.*

EDIT] in duob. cod. Vat. Iannoct. Torn. Ruffard. Nicot. legitur, *edit*, ab edim is, it, vt sup. Od.

3. epod. *Edit cicutis allium nocentius.* sic & Plaut. D in Pœnulo, *Est domi, quod edimus.*

VIDIMVS ET MERVLAS PONI] poni .i. apponi: vt fat. 2. lib. 1. *positum sic tangere nolit*

SVAVEIS RES] appositio est, vt gramm. appellant. *merulas & palumbes, suauis res.* merula illa, & palumbes sine clune (inquit) suauis res essent, nisi dominus ineptè, & loquaciter de earū naturis & causis differeret: vel nisi nobis narraret harum palumbium, seu palumborum naturas, & quamobrè clunes eis deessent. Sed quid significat his verbis Horatius? utrū conuiuatorum quorumdam ineptias, inscitiam, & stultitiā notat, qui singularum rerū, quæ apponuntur, naturas & causas nimis subtiliter, & odiosè commemorant? Ita fit interdū, vt, dum vel ingenii suum intempesti uè, atque ineptè ostentant, vel imprudentes aliquid de cibis appositis proferunt, quod parū placeat: cōuiuas ab edendo absterreant? atque huc fortasse pertinet, quod scribit Plutarch. lib. 7. sympos. *καὶ ἀπὸ οἴνων ἄσπερῶς, καὶ μύρων ἐρωτῶν, καὶ ἄσπερῶν θάνατον, φορτικὸν κομῆδῆν, καὶ νεόπλοτον*, id est, *de vinorum, unguentorumque differentia rogare, & querere, pingue, & ineptum, & hominis nuper diuitis fa-*

E *Et proprium est.* an clunes illa iccirco detractæ erant palumbibus, quòd putebant, cum tamen partes essent omnium suauissimæ naturæ: & ita carpitur inscitia conuiuatoris, qui palumbiū parteis eas apponeret, quæ minus lautæ essent: eas, quæ suauitate præstarent, apponi vetuisset, siue sua voluntate, siue ob eam causam, quæ diximus? an in clunibus illis vermeis exstitisse dicemus, quod Acroni placet: & ideò defectas esse?

CANIDIA AFFL.] Gratiadiam, seu Canidiā veneficam, quam, vt apparet, odio Vatiniāno persequatur, etiam hic insectatur, mordet, & lacerat non mimico, aut satyrico, hoc est, urbano, sed plane hostili, & Theonino dente.

PEIOR SERPENTIB. AFR.] hoc eò pertinet, quòd quæ à serpentibus afflata sunt, quantumuis salutaria sint licet, venenata, & mortifera redduntur. Columella, *cauendumq, ne à serpentibus afflentur, quarum odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos.* in quibusdā codicib. manuscr. reperi scriptum *atris pro Afris.* ego nihil muto: quamquam *atras* viperas dixit Oda 4. lib. 3. *Vtuto ab atris corpore viperis, &c.*

EPISTO-